

Τό «πρωτεῖο» τῆς Ὑπόστασης στήν ὑπόσταση τοῦ «Πρώτου»

ΠΡΕΣΒ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι. ΝΕΥΡΟΚΟΠΛΗ*

Στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐπανῆλθε τὸ τελευταῖο διάστημα ἡ συζήτηση περὶ τῆς φύσης καὶ τοῦ χαρακτῆρα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄρου «πρωτεῖο». Τὴν ἀφορμὴν ἔδωσαν δύο γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔλαβαν χώρα σχεδὸν στὴν ἴδια χρονικὴ συγκυρία. Τὸ ἓνα σχετίζεται μὲ τὴν ἐσωτερικὴν, τὴν «οἰκογενειακὴν» θὰ λέγαμε ζωὴ τῶν ὀρθοδόξων, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἀφορᾷ τὴν σχέση τῆς μὲ τὸν ὑπόλοιπο χριστιανικὸ κόσμον καὶ κύρια μὲ τὴν Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία.

Κατ' ἀρχάς, ἡ γνώμη κάποιων ὀρθοδόξων θεολόγων –εἴτε μὲ ἐθνοφυλετικὴς τάσεις εἴτε μὲ ροπή σὲ μία «ιδιωτεύουσα εὐλάβεια»– ποὺ ἀμφισβητεῖ τὸ «πρωτεῖο» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων τῶν ὀρθοδόξων στὴ Νέα Γῆ (Ἀμερικανικὴ ἥπειρος) καὶ τὴν Ἑσπερία (Εὐρωπαϊκὴ δικαιοδοσία τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὸ Σχίσματος), ἀτυχῶς χαρακτηριζομένων μὲ τὸν δικονομικὸ ὄρο «Διασπορά»¹. Ἐμεῖς θὰ ὀνομάζουμε στὸ κείμενό μας τὶς νέες αὐτὲς χριστιανικὲς κοινότητες Ὁρθόδοξες Δυτικὲς Ἐκκλησίες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιὰ πρώτη φορὰ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία θέτει ὑπὸ συζήτηση στοὺς θεολογικοὺς διαλόγους τῆς μὲ τοὺς ὀρθοδόξους τὸ θέμα τῆς ἐρμηνείας τοῦ «πρωτείου» τοῦ προκαθημένου τῆς κατὰ τὴν πρώτην χιλιετία.

Εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἀπὸ τὴν μία, τὸ πρῶτο θέμα τῶν «Ὁρθόδοξων Δυτικῶν Ἐκκλησιῶν» μοιάζει νὰ κινεῖται στὸ κῶρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοίκησης, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τὸ θέμα τοῦ «πρωτείου», στὸ κῶρον τῆς θεολογίας. Εἶναι, ὅμως, ἐπίσης ἐμφανὲς ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι θὰ πρέπει καὶ στὶς δύο αὐτὲς πτυχὲς νὰ ἔχουν μία κοινὴ ἐρμηνεῖα τοῦ ὄρου «πρωτεῖο». Ἡ διαφορετικὴ ἐρμηνεῖα τοῦ ὄρου στὴν

* Ὁ π. Κωνσταντῖνος Νευροκοπλῆς εἶναι ἐφημέριος τοῦ Ἱ.Ν. Ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος στὴ Θεσσαλονίκη.

1. Βλ. ΠΑΠΑΘΩΜΑ ΓΡΗΓ., Ἀρχ., «Ἡ ἀποδοχὴ “Ἐκκλησιαστικῆς Διασπορᾶς” συνενάγεται ἀναίρεση τῆς Ἐκκλησίας (κανόνας 28/Δ)». Μία ἄλλη ἐκδοχὴ ἐπιλύσεως αὐτοῦ τοῦ ἐκκλησιο-κανονικοῦ ζητήματος», *Θεολογία*, 2/2009, σ. 121-142.

έσωτερική μορφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς ἀπ' ὅτι στήν ἐξωτερική δὲν θὰ φανέρωνε σύνεση καὶ διορατικότητα. Ἐλλωστε, δὲν πρέπει νὰ ἐθελουφλοῦμε προσπερνώντας τὸ γεγονός ὅτι σήμερα ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία κατέχει κεντρικὴ ἢ ἔστω σημαίνουσα θέσις στὶς περιοχὲς τῶν «Ὁρθόδοξων Δυτικῶν Ἐκκλησιῶν». Δὲν ἀποκλείεται ἡ κατανόηση τοῦ ὅρου στὸ ἐσωτερικὸ νὰ ἐπηρεάσει καὶ τὴ μορφή τῆς σχέσης μας μὲ τὶς ἄλλες χριστιανικὲς ὁμολογίες.

Τὸ θέμα, λοιπόν, τῆς κατανόησης τοῦ ὡς ἄνω ὅρου δείχνει νὰ ἀποκτᾶ δυναμικὴ πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτὴ πὺ εἶχε ἕως τώρα. Ἡ βαρύτητα τῆς σημασίας του ἀναγκάζει σὲ συστολὴ καὶ ὑπευθυνότητα, ἀφοῦ ἡ διοικητικὴ ὅπως καὶ ἡ θεολογικὴ διακονία ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ καὶ λειτουργικὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ὅρος «πρωτεῖο» ἀποβαίνει ὡς ἐκ τούτου ἀναγκαῖο κλειδί γιὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν πιστῶν ἐπίγνωση τῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ σύνδεση τοῦ ὅρου μὲ τοὺς ἐπικεφαλῆς τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ρώμης καὶ ἀργότερα τῆς Νέας Ρώμης (3ος κανόνας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου) στοὺς ὁποίους καὶ ἔλαχε νὰ φέρουν τὴν κλήση τοῦ «Πρώτου», ἔγινε κατὰ τὴν ἀναλογία καὶ τὸ πρότυπο τῆς ζωῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ διαφορετικὴ ὁμως ἐρμηνεία τοῦ ὅρου ἐκ μέρους τῶν δύο χριστιανικῶν παραδόσεων (ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς) ὀφείλεται σὴν διαφορετικὴ κατανόηση τῆς ὑποστατικῆς ἀρχῆς στὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους ἡ διασφάλιση τῆς ἐνότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος θεμελιώνεται σὴν Ἑπόσταση-Πρόσωπο τοῦ Πατρὸς, ὁ Ὅποιος κατέχει τὴν θεϊκὴ Του Οὐσία, γιὰ τὴ Ρωμαϊκὴ χριστιανοσύνη ἡ θεϊκὴ Φύση κατεῖχε αὐτὴν τὴ θέσις ἐπικρατώντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Προσώπου. Ἐὰν γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους τὸ «κινεῖν αἷτιον» τῆς Τριαδικῆς ἐνότητος εἶναι ὁ Πατήρ, γιὰ τὴν δυτικὴ χριστιανικὴ παράδοση ἦταν ἡ θεϊκὴ φύση καὶ ὄχι ἕνα Πρόσωπο-Ἑπόσταση. Γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους «ἡ οὐσία δὲν εἶναι τὸ πρωτεῖον ἢ ἔστω τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο στὸν Θεό, αὐτὸ πὺ καθορίζει τὶς ὑποστάσεις στὶς ἀμοιβαῖες τὸς σχέσεις. Στὸ Θεῖο εἶναι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑποστατικὴ Ἀρχή... Ἡ ἀρχὴ τοῦ παντὸς εἶναι ὁ Πατέρας, ὁ Ὅποιος σὴν προαιώνια γέννηση τοῦ Υἱοῦ μεταδίδει σὲ Αὐτὸν ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Φύσεως, τῆς Οὐσίας Του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ σὴν ἐκπόρευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνέπεια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι ἡ βεβαίωση τῆς τέλει-ας ἰσότητος τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μὲ τὸν Πατέρα»².

2. Βλ. ΣΑΧΑΡΩΦ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, Ἄρχ., Ὁφόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστίν, ἔκδ. Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας, 2009, σ. 253.

Ἡ περὶ τῆς Ὑποστατικῆς Ἀρχῆς στὸν Θεὸ θεολογία ποὺ συνέχει τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία μεταφέρθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου της. Ἔτσι ὁ «Πρῶτος» θεωρήθηκε εἰκόνα καὶ τύπος κατὰ πολὺ εὐρύτερος ἐκείνων τοῦ ἐπίγειου συντονιστῆ ἢ τοῦ διευθυντῆ ὀρχήστρας. Ἡ σχετικοποίηση στὴν θέση τοῦ «συντονιστῆ» θὰ μπορούσε νὰ ὀδηγήσει στὴν ἀντιμέτωπιση τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ἀποκλειστικά καὶ μόνον ὡς ἀνθρώπων κατασκευασμάτων. Μέσα σὲ αὐτὴν τὴν ὀπτική ἢ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας κινδυνεύει νὰ μὴ εἰκονίζει τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρότυπό της νὰ γίνεται ἓνας κοσμικὸς τρόπος διοικήσεως.

Ἡ Ἐκκλησία, ὅμως, διανοίγει τὴν ὑπαρξή της στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνει ἐξ αὐτῆς τὴν κάθε ἀποκάλυψη. Μετὰ ἀπὸ τὴν χορηγία μίας ἀποκάλυψης ἡ Ἐκκλησία συνθέτει μὲ τὰ ὕλικά τοῦ κόσμου τὴν εἰκόνα τοῦ δώρου ποὺ ἔλαβε. Αὐτὴ ἡ εἰκόνα μέσα στὴ λειτουργικὴ τῆς ζωῆ καθιστᾷ ἱκανοὺς τοὺς ἀνὰ τοὺς αἰῶνες πιστοὺς της νὰ γεύονται τὴ δωρεὰ ποὺ χορηγήθηκε σὲ μία χρονικὴ στιγμή. Οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο εἶναι λόγος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸν ὁποῖο σάρκωσαν οἱ Ἅγιοι Πατέρες μας μὲ τὰ ὕλικά τῆς ἱστορίας. Ἀπόδειξη δὲ τοῦ ὅτι εἶναι λάλημα τοῦ Παρακλήτου ἀποτελεῖ τὸ ὅτι αὐτοὶ οἱ κανόνες ὑπηρετήσαν καὶ διαφύλαξαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴ τῶν σχημάτων τῆς ἐπίγειας βασιλείας.

Γνωρίζουμε ὅτι τὰ δῶρα αὐτὰ τῆς «κοινωνίας» καὶ τῆς «ἐνότητος» ἀνήκουν στὸν δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Μέσα, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς Θεοὺς καὶ Ἱεροὺς Κανόνες ὁ Πατὴρ μᾶς μιᾶ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Κύριος μᾶς εἶπε γιὰ τὸν Παράκλητο ὅτι «οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰωάν. 16,13). Ἀπὸ ποιὸν θὰ ἀκούσει; Ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἄρα, ὁ Πατὴρ ὄχι μόνον ἐκπορεύει τὸν Παράκλητο ἀλλὰ καὶ τοῦ λέει τί νὰ μᾶς πεῖ γιὰ τὸν Υἱό Του. Ἐκεῖνος μᾶς μιᾶ γιὰ τὸν Υἱό Του ἐκπορεύοντας τὸ Πνεῦμα ὄχι μετὰ τοῦ Υἱοῦ ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸν Υἱόν. Ὁ Πατὴρ εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ἐκπόρευσης τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ ὁ Υἱὸς ἀποτελεῖ τὴν αἰτία τῆς προόδου Του στὸν κῶρο τῆς οἰκονομίας, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γνωρίζεται ἐν τοῖς μυστηρίοις ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱός. Ὁ Πατὴρ εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ἐκπόρευσης τοῦ Πνεύματος, ὁ δὲ Υἱὸς γνωρίζεται μέσῳ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. «Τὸ δὲ Πνεῦμα ποτιζόμενοι, τὸν Χριστὸν πίνομεν»³.

3. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Ἐπιστολὴ Α', πρὸς Σεραπίωνα, PG 26,567A.

Μᾶς λέει ὁ ἅγ. Μάξιμος ὅτι στοῦ ἐρώτημα, γιατί ὁ Κύριος ὑπέμεινε τόσο πόνο, ραπίσματα, ἐμπυσμούς, σταυρὸ καὶ θάνατο, ἡ ἀπάντηση εἶναι «διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιδημίαν». Ἔρχεται ὁ Παράκλητος καὶ μᾶς φανερώνει τὸν Χριστὸ καὶ συστήνει τὴν Ἐκκλησία μέσα στὴν ὁποία ὁ Πατὴρ λέγει στὸν Παράκλητο νὰ μᾶς ἀποκαλύψει ὅσα πατρικῶς θέλει. Ἡ σύσταση δὲν σημαίνει μόνον τὴν συγκρότηση ἀλλὰ καὶ τὴν γνωριμία, τὴν παρουσίαση. Ὁ Παράκλητος μᾶς ἔκανε τὶς συστάσεις μὲ τὴν Ἐκκλησία, τὸ νέο μας σπίτι, τὸ αἰώνιο σπίτι.

Βλέπουμε, λοιπόν, ὅτι ὁ Πατὴρ ὡς τὸ πρότυπο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπόστασης τοῦ «Πρώτου» δὲν εἶναι στὴ θέση ἑνὸς ἀπλοῦ συντονιστῆ, ἀλλὰ σὲ ἐκείνη τοῦ προνοητῆ καὶ φροντιστῆ ποὺ κινεῖ τὴν θεϊκὴ οἰκονομία ἐπὶ γῆς. Ἡ ὑπόστασή Του φανερῶνεται στὴ ζωὴ τῶν ἄλλων δύο Ὑποστάσεων, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ ὑποστάσεις τῶν ἄλλων δύο προσώπων, κάθε φορὰ ποὺ σημαίνονται, φανερῶνουν ὅτι ὁ Πατὴρ ζεῖ τὴ σχέση μαζί Τους «ἐν ὑποστάσει». Δὲν εἶναι «Πρῶτος» ἱεραρχικά, ἀφοῦ ἡ ὑποστατικὴ ζωὴ εἶναι κοινωνία σὲ ἰσότητα-ἰσοτιμία, μῆτε τιμητικά, ἀφοῦ ἡ δόξα Του δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ Πατὴρ εἶναι «Πρῶτος» ἐπειδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς Ὑπόστασης σὲ Αὐτὸν τὸν κινεῖ στοῦ νὰ γεννᾷ τὸν Υἱὸ καὶ νὰ ἐκπορεύει τὸν Παράκλητο. Μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ μπορούμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι δὲν ὑφίσταται συνοδικότητα ἐὰν δὲν ὑφίσταται «Πρῶτος» καὶ πὼς ἀπόδειξη τοῦ ὅτι ὑφίσταται «Πρῶτος» ἀποτελοῦν οἱ ὑποστάσεις τῶν «Ἄλλων», τῶν ἴσων μὲ Αὐτόν. Εἶναι ἀδύνατη ἡ ὑπαρξὴ ἰσότητας μεταξὺ τῶν «Ἄλλων» –καὶ ἀναμεταξὺ τους ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν «Πρῶτο»– δίχως τὴν ὑπόσταση ἑνὸς «Πρώτου», στὸν ὁποῖο πραγματώνεται ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπόστασης. Ἡ ὑπόσταση τοῦ «Πρώτου» συνδεόμενη μὲ τὴ ζωὴ τῶν «Ἰσων μὲ Αὐτόν» ὑποστάσεων τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, καθιστᾷ μεταξὺ Τους ἴσα καὶ τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα. Δὲν ἀποτελεῖ ὁδὸ ἐνότητας μῆτε ἡ κυριαρχία τοῦ «Πρώτου» ἐπάνω στοὺς Ἄλλους, μῆτε ὁμως καὶ ἡ ἰσοπέδωση τῶν πάντων, ὅπου ἡ «συνοδικότητα» χρησιμοποιεῖται ὡς προσωπεῖο γιὰ τὴν ἐξάλειψη τοῦ Προσώπου-Ὑπόστασης. Στὴν πρώτη περίπτωση, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐξάλειψης τοῦ «ἐτέρου» μέσῳ τῆς ὑποταγῆς στὸν «Πρῶτο» φανερώνει τὴν πώση τοῦ «Πρώτου» ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Προσώπου-Ὑπόστασης στὴν κατάσταση τοῦ «ἰδιώτη» (Α' Κορ. 14,24). Ἐδῶ ὁ «Πρῶτος» μένει ἀμαρτύρητος ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐκκλησιαστικὲς ὑποστάσεις. Στὴν δευτέρη περίπτωση, οἱ ἐκκλησιαστικὲς ὑποστάσεις ἐξαλείφοντας τὸν προνοητῆ τῆς ἐνότητάς τους ὀδηγοῦνται σὲ κλείσιμο στὸν ἑαυτὸ τους ὡς συμπαγῆ, αὐτόνομα καὶ ἀκοινωνήτα μεταξὺ τους «θηροσκευτικὰ σωματεῖα», δέσμια τῆς συλλογικῆς τους «ἰδιορρυθμίας».

Ἡ ἐνότητα τῶν ὀρθοδόξων δὲν ἀναζητᾷ γιὰ τὴν ἐπίτευξή της τὴν ὑπέρβαση τῶν γλωσσικῶν, ἔθνικῶν καὶ πολιτιστικῶν παραδόσεων. Ἡ διάνοιξή τους

κατά τὸ ὑποστατικὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ πλουτισμὸ τῆς ἰδιοπροσωπίας τους. Κάθε γλῶσσα πού προέκυψε ἀπὸ τὴ σύγχυση τῆς Βαβέλ φέρει τὴν ὑποδοχὴ πού μπορεῖ νὰ τὴν καταστήσει δεκτικὴ στὴν γλῶσσα τῆς Πεντηκοστῆς. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο ὁ ἕκαστος «Πρῶτος» μεταξὺ τῶν Ὁρθόδοξων νὰ μαρτυρεῖ μὲ τὴν ὑπόστασή του –σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸν σύλλογο τῶν ἐπισκόπων πού συγκροτοῦν τὴ σύνοδο– τὴν ἐνότητα τῶν ἐπιμέρους χαρισμάτων μὲ τὴν πηγὴ τους, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Μία ἀπὸ τὶς ἐνστάσεις πού ἔχουν κατατεθεῖ εἶναι πὼς μίας τέτοιας μορφῆς θεώρηση τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας «ἀποπνέει μίαν αἴσθηση ταύτισής τους μὲ τὴν ἀποκάλυψη ἢ μὲ ἓναν αὐτοματισμὸ θεοπνευστίας». Μὲ βάση αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ προτείνεται ἡ σχετικοποίησή τους μέσῳ τῆς σύνδεσής τους μὲ τὶς «ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ» συνθῆκες. Σὲ αὐτὴν τὴν θεωρία εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι καθὼς τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἡ Θεία Εὐχαριστία λειτουργοῦνται μέσα στὶς χριστιανικὲς μας κοινότητες ὡς εἰκόνες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς κανόνες. Οἱ περιορισμοὶ τοὺς ὁποίους βάζει ἡ ἀτέλεια τῆς γλώσσας κάθε τόπου καὶ χρόνου δὲν ἐμποδίζει τὴν αἰώνια ἀποκάλυψη πού ἐμπεριέχει. Ἡ ἱστορία μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου πληγωμένα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία δὲν ἀποτελέσει τὴν ἀφετηρία, ἀλλὰ τὴν κατάληξη τῆς οικονομίας τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον. Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἱστορία δίχως νὰ περιφρονοῦνται ἀποκαθαίρονται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ θανάτου. Ποιὸ εἶναι, λοιπόν, τὸ κλειδί στὴν κατανόηση τῆς χρήσης τῶν κανόνων; Τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν Ὑπόσταση τοῦ Παρακλήτου τοὺς παρέλαβε ὡς ἄκτιστη ἐνέργειά Του, καὶ μόνον ὑποστατικὰ μπορεῖ νὰ τοὺς λειτουργεῖ. Τὸ δράμα τοῦ Ἰσραὴλ δὲν βρίσκεται στὴ χάραξη τοῦ Λόγου τοῦ Πατρὸς στὶς πλάκες τῆς Διαθήκης, μῆτε στὸ ὅτι σκῆνωσε ὁ Λόγος σὲ σῶμα, ἀλλὰ στὴν ἀπώλεια τοῦ Πνεύματος πού θὰ φανέρωνε στὸν Ἰσραὴλ στὴν πέτρα καὶ στὸ σῶμα τὸν Λόγο τοῦ Πατρὸς. Ἐὰν μᾶς ἐπιτραπεῖ ἡ χρῆση τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου Παχωμίου σὲ ἓναν ἀδελφό, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε τοὺς κανόνες τῶν πατέρων του σχετικοποιημένους ἀνάλογα μὲ «τὶς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ» συνθῆκες. «Ὡσπερ τὸν κανόνα τὸν δοθέντα ὑμῖν περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν οικονομίας παρείδετε διὰ σατανικὴν ἔννοιαν, οὕτως κἀγὼ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν κατέκαυσα, ἵνα μάθητε τί ἐστὶ τὸ καταφρονεῖσθαι θεσμῶν πατέρων εἰς σωτηρίαν ψυχῶν δοθέντων»⁴. Μποροῦμε νὰ ἔχουμε πολλὰ κείμενα Θείας Λειτουργίας ἢ τὸ Εὐαγγέλιο ὡς συλλογικὸ τόμο τῶν θεολογιῶν

4. *Περὶ τῶν ἁγίων Παχωμίου καὶ Θεοδώρου Παραλειπόμενα*, ΒΕΠΕΣ, τόμ. 40, σ. 204, στιχ. 19.

τεσσάρων εὐαγγελιστῶν ἢ πολλοὺς κανόνες διατυπωμένους «κατὰ τὰς θεολογίας τῶν ἁγίων Πατέρων», ἀλλὰ ὅλα τὰ ἐμπνέει καὶ διατρέχει τὸ ἴδιο πνεῦμα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸ τὸ Πρόσωπο χορηγεῖ, μόνον Αὐτὸ φανερῶνει στοὺς κανόνες τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεωρία οἱ κανόνες ἀποβαίνουν ἢ φυσιολογία τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Σὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα γίνεται κατανοητὸς καὶ ὁ 34ος Κανὼνας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων⁵ ποὺ ὀρίζει τὴν ὁδὸ τῆς ὁμόνοιας τῆς ὑπόστασης τοῦ «Πρώτου» μὲ τις ἄλλες ἐκκλησιαστικὲς ὑποστάσεις. Ἐπίσης μέσα στὸ ἴδιο πλαίσιο κινεῖται καὶ ὁ 28ος Κανὼνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου⁶, ὅπου τὴν προνοητικὴ ἐνέργεια τοῦ Πατρὸς γιὰ νὰ γνωρίζουν «πάντα τὰ ἔθνη –τὰ ἐκτὸς τῶν γνωστῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν– ...τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» παρέχεται ὡς ἐργασία καὶ ἐπιμέλεια τοῦ ἐπισκόπου τῆς Νέας Ρώμης. Οἱ σημερινὲς ἱστορικὲς συνθήκες φανερῶνουν ἀπὸ τῆς μίας τὴν προφητικὴ διάσταση τοῦ ὡς ἄνω κανόνα, ἀλλὰ καὶ τὴν κλήση γιὰ ἐφαρμογὴ του στὶς «Ὁρθόδοξες Δυτικὲς Ἐκκλησίες». Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτὴ ἀπαιτεῖται καὶ ὡς ὀφειλόμενη τιμὴ στοὺς ἱεραποστολικοὺς κόπους τοῦ ἐκάστοτε «Πρώτου» ἀνάμεσα στοὺς Ὁρθοδόξους, ὁ ὁποῖος λειτούργησε τὸ «Πρωτεῖο» του ἀπὸ τὴν θέσπιση τοῦ κανόνα ἕως καὶ σήμερα κατὰ τὴν ὑποστατικὴ ἀρχὴ τοῦ Πατρὸς. Λαμπρὸ δὲ ἱστορικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ χορήγηση τῆς αὐτοκεφαλίας ἐκ μέρους του σὲ πλειάδα τοπικῶν ἐκκλησιῶν. «Ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ»(Λουκ. 10,7).

Ὅπως γίνεται σαφὲς ἀπὸ τὸ κείμενό μας, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο περιγράφεται σὰν πρόσωπο-ὑπόσταση ποὺ ὀδεύει ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, ὄχι δίχως σφάλματα καὶ ἀτέλειες, ἀλλὰ παλεύοντας νὰ μείνει πιστὸ στὴν ἐντολὴ ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς Πατέρες μέσῳ τῶν κανόνων τους, ποὺ εἶναι «ἐγγράματες» εἰκόνες. Ἡ συνέπεια ἢ ἀσυνέπεια τῶν φορέων του εἶναι ἡ ἄσκηση ποὺ ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐπεφύλαξε γιὰ νὰ ἐπιτύχουν στὴν κλήση τους. Ἄλλο τὸ νὰ σοῦ δίδεται μία ἐντολή, ἄλλο τὸ νὰ τὴν καλλιιεργεῖς, ἄλλο τὸ νὰ σοῦ δωρίζεται κάποιες φορὲς ἢ ἐκπλήρωσή της σὰν δῶρο καὶ ἄλλο τὸ νὰ εἶναι κτῆμα σου. Κανείς, ὅμως, δὲν δικαιούται νὰ ἀλλάξει τὴν ἐντολή, ἐπειδὴ πιθανὸν ἕνα πρόσωπο μέσα στὸ διάβα τῶν αἰώνων σκόνταψε στὴ διαδρομὴ. Οὕτε βέβαια νὰ φράζει τὸν

5. Βλ. ΡΑΛΛΗ - ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων*, ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 45.

6. Ὁπ.π., σ. 280-281.

δρόμο σὲ ἐκεῖνον πού σκοντάφτει καὶ χεραίκακα νὰ τοῦ ἀφαιρεῖ τὸ διακόνημα, γιὰ τὰ τάχα εἶναι ἰκανότερος ἢ ἰσχυρότερος.

Κλείνοντας ὅσα καταθέτουμε, διαπιστώνουμε πὼς ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς φύλακας τῆς θεοτιμῆτου «μεσότητος» καλεῖται ἀπὸ τὴ μία νὰ μαρτυρήσῃ στὴν Παλαιὰ Ρώμη τὴ λειτουργία τοῦ «Πρωτείου» ὡς ἐρμηνεία τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπόστασης στὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἐπισημανθεῖ σὲ κάποια μέλη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπόστασης στὸν ἄνθρωπο, ὅπως ἀποκαλύφθηκε στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν Ἁναρχὴ Ὑπόστασιν τοῦ Πατρὸς.

Ἡ διάνοιξη ὅλων στὴν ἐπίγνωσιν τῆς λειτουργίας τῆς Ὑποστατικῆς Ἀρχῆς στὸν Θεὸ καὶ στὸν ἄνθρωπο θὰ ἀποκλείσει τὴν ἐκτροπὴν σὲ ὁποιαδήποτε μορφή «ἀλάθτητος», εἴτε τὸ διακηρύσσει ἓνα πρόσωπο εἴτε μία ὁμάδα ἀνθρώπων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πὸν δεσμεύει τὴν Ἐκκλησίαν στὴν ἱστορίαν ὡς τὸν «μυριοῦπόστατο Ἀδάμ» νὰ εἰκονίζει στὴ ζωὴ τῆς τῆς ἐπουράνιας Βασιλείας τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὁ ὁδοδείκτης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι: «Τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες, εἷς ὁ Πατήρ, εἷς ὁ Υἱός, εἷς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Δὲν ὑπάρχει μόνον «Ἕνας», ἀλλὰ μῆτε καὶ ὅλοι εἶναι «Ἕνας», ἐπειδὴ τὸ Πρωτεῖο στὴν Ἐκκλησία εἶναι Ὑποστατικό.